

VALENTINE, Gill

Public space and the culture of childhood

Hants: Ashgate, 2004, 133 p.

ISBN 0 7546 4254 2

En els darrers anys, han augmentat el nombre d'articles i llibres publicats sobre l'anomenada «geografia dels infants», interessada, especialment, en l'anàlisi de la vida quotidiana, el comportament i la presència als espais públics dels nens i les nenes. Des de la geografia social, cultural i del gènere, s'han anat produint nombroses recerques preocupades per visibilitzar la diversitat d'experiències, necessitats i moviments dels col·lectius de persones que, per qüestions de gènere, edat, sexualitat i condició social, cultural i ètnica, han quedat tradicionalment exclosos dels estudis urbans. El llibre que es presenta, escrit per la geògrafa Gill Valentine, de la Universitat de Sheffield (Gran Bretanya), és un excel·lent exemple d'aquest recent interès per l'estudi de la infància als entorns urbans i rurals.

Public space and the culture of childhood consta de set capítols i d'una extensa bibliografia, tota en anglès, imprescindible per a aquelles persones interessades en la temàtica. El llibre és el resultat de dos anys de recerca i s'estructura al voltant de tres conceptes teòrics clau: espai públic, espai privat i comunitat. Els objectius principals de la recerca han estat l'estudi, des d'una perspectiva de gènere, 1) de la construcció de l'imaginari de les pors que pares i mares configuren al voltant dels seus fills i filles als espais públics; 2) de les responsabilitats que pares i mares tenen sobre la formació de les geografies personals dels seus fills i filles (establiment de limitacions espacials, temporals, etc.); 3) de les negociacions, competències i resistències que els infants desenvolupen per contrarestar el control dels seus progenitors, i 4) de les conseqüències que les restriccions imposades per aquests tenen sobre la vida dels infants.

El treball de camp es desenvolupa a partir d'una combinació de tècniques qualitatives i quantitatives, encara que, val a dir, les primeres tenen un pes específic més gran en l'obtenció d'informació i en la interpretació final dels resultats. La recerca etnogràfica es configura, doncs, amb setanta entrevistes en profunditat a pares i mares d'infants d'entre vuit i onze anys; amb entrevistes informatives a agents socials (personal docent i policial dedicat a l'educació infantil per a la seguretat personal) i, finalment, amb grups de discussió on els protagonistes són nens i nenes i nois i noies d'entre set i setze anys. Referent a les dades estadístiques, aquestes s'obtenen a partir d'un qüestionari fet al voltant de quatre-cents pares i mares amb preguntes relacionades amb els jocs dels infants i la seva mobilitat, entre d'altres. La diversitat d'àrees d'estudi (repartides en àrees rurals i urbanes) i les persones seleccionades per participar en la recerca (procedents de diferents tipus de famílies de diferents condicions socials i culturals) pretenen captar al màxim la diversitat d'experiències, opinions i vivències sobre els diversos temes tractats. Aquest interès per englobar la multiplicat d'experiències segons les diverses identitats individuals és present al llarg del llibre, ja que l'experiència de la infància no és universal, sinó, més aviat, una invenció social. Així doncs, l'autora contextualitza el seu treball i insisteix que els resultats de la recerca s'han d'entendre dins el context de les societats occidentals, on la infància és vista com un temps d'innocència, vulnerabilitat i dependència, molt diferent del tipus d'infància imaginada en unes altres societats, on les experiències de pobresa, indigència o malaltia dels progenitors obliguen els infants a

entrar, sense contemplacions, al món dels adults.

Al llarg dels set capítols esmentats, s'hi fan reflexions teòriques ben interessants, fruit del treball empíric i la constant complementació i comparació amb altres estudis sobre el tema. Algunes de les principals conclusions s'exposen a continuació.

En primer lloc, val a dir que mentre la identitat dels infants es construeix sobre l'imaginari de la seva «vulnerabilitat» als espais públics, estadísticament es demostra com aquests (de la mateixa manera que els adults) pateixen més agressions a l'espai privat i que aquestes són, alhora, paradoxalment, provocades per persones del seu mateix àmbit familiar. Segons l'autora, les pors que els pares i les mares senten per la seguretat dels seus fills i filles a l'espai públic són construïdes i mediatitzades, en bona mesura, pels mitjans de comunicació, les campanyes educatives i la comunitat on viuen. Els missatges que aquests sectors generen, contribueixen a pressuposar que l'espai públic sigui, «naturalment» i «certament», un espai per als adults i, consegüentment, un espai on els infants viuen permanentment sota el risc de caure en mans de persones estranyes. Aquests «estrany» són demonitzats a través del cos masculí, que passa a ser concebut com un cos potencialment perillós i desafiant, mentre que el cos femení continua sent concebut com un cos transmissor de seguretat i confiança.

En segon lloc, els pares i les mares determinen les geografies personals dels infants (o la mobilitat espacial d'aquests sense la supervisió d'una mirada adulta); això no només depèn del gènere, l'edat i la posició que aquests ocupin en la família, sinó que també estan influïts per les decisions que pren el seu cercle d'amistats o els membres de la seva comunitat. També, els resultats empírics de la recerca mostren com les negociacions espacials que els pares i les mares estableixen amb els seus fills i filles estan fortament generitzats. S'observa com mentre les mares es responsabilitzen dia

rere dia de la seguretat dels infants i negocien i renegocien amb les fronteres de la seva mobilitat pels espais públics —permetent-los, algunes vegades, una certa transgressió espacial—; els pares, amb menys presència a la llar, desenvolupen un paper més autoritari i són els encarregats d'establir la disciplina a casa seva.

Una altra qüestió interessant té a veure amb les visions que pares i mares tenen sobre les diferents habilitats dels seus infants i adolescents per protegir-se ells mateixos. Contràriament al que es diu tradicionalment, els pares i les mares entrevistats consideren que les seves filles tenen més capacitat que els seus fills per negociar la seva seguretat als espais públics, ja que aquestes són percebudes com a persones més responsables, més madures i amb més consciència d'elles mateixes. Pel que fa als tipus d'agressions que nens i nenes poden patir als espais públics, aquestes també poden ser diferenciades per gènere. Així, mentre que els progenitors pensen que les seves filles són més vulnerables a les agressions sexuals, els seus fills ho són més a qualsevol tipus de violència masculina (baralles a les escoles, al carrer, etc.).

Tenint en compte tot el que s'ha considerat anteriorment, l'autora reflexiona sobre les conseqüències que tenen les extremes actituds protectores dels progenitors en relació amb l'ús que fan els seus infants dels espais públics. S'observa com, cada vegada més, el temps lliure de les criatures transcorre en espais privats i semipúblics (centre d'esports, ludoteques, etc.) i com, consegüentment, les activitats que desenvolupen aquests estan cada vegada més privatitzades, institucionalitzades i organitzades pels adults. Alguns estudis mostren com el fet que els nens i les nenes no puguin accedir sols a l'espai urbà que els rodeja o jugar als espais públics oberts sense la mirada atenta d'un adult té repercussions en el seu desenvolupament de l'autoestima, la responsabilitat i la independència.

Finalment, cal assenyalar que un dels debats més estesos en els darrers anys en la literatura generada al voltant del fet urbà en les societats occidentals és la pèrdua de protagonisme dels espais públics oberts tradicionals (places, parcs...) com a llocs de proximitat. Els canvis polítics, econòmics i tecnològics reflectits en les societats de consum a través de la privatització del lleure (centres comercials), la revolució tecnològica (Internet), les noves tipologies residencials (suburbanització), els nous espais característics de la sobremodernitat (nusus d'intercanvi, espais relacionats amb el transport ràpid: estacions de trens, aeroports...) han anat transformant el concepte de sociabilitat i potenciant una fragmentació espacial i social, fins al punt d'excloure els col·lectius de persones sense capacitat de consum (joves, homes i dones immigrants, pobres...). L'autora dedica una bona part del llibre a reflexionar sobre aquestes qüestions i sobre les repercussions que aquestes tenen no només en la vida quotidiana dels infants, sinó també en la dels

adolescents. Aquests darrers, davant l'exclusió i la manca d'espais pensats per a ells, estableixen una sèrie de resistències als carrers i als espais públics (marques al territori a través de grafitis; apropiació de places, de bancs, etc.) que poden esdevenir agressives i desafiantes per a uns altres grups de persones (dones, gent gran, infants, etc.). En aquests casos, els espais públics definits com a indrets de relació i d'identificació, de contacte entre les persones, d'animació urbana i d'expressió comunitària, arriben a perdre la seva essència. És així, doncs, com els governs locals haurien d'aprofitar els coneixements que dona l'experiència de viure quotidianament en un lloc concret per tal de potenciar la participació ciutadana (no només dels adults, sinó també dels infants i dels joves) en la pràctica de la planificació urbanística.

Anna Ortiz Guitart

Departament de Geografia
Universitat Autònoma de Barcelona
anna.ortiz@uab.es

SANTOS PRECIADO, José Miguel

Sistemas de información geográfica. Unidad didáctica

Madrid: Universidad Nacional de Educación a Distancia, 2004, 460 p.

ISBN 84-362-2006-4 (código UNED: 60105UD01A01)

Los sistemas de información geográfica se han ido incorporado a los planes de estudio de muchas licenciaturas universitarias, como Geografía, Ciencias Ambientales, etc., hasta el punto que actualmente resulta raro que un estudiante de dichas licenciaturas no pueda o deba cursar al menos una asignatura dedicada a esta materia. En el fondo, es también una consecuencia natural del hecho que los contenidos de esta disciplina son cada día más necesarios para las más variadas tareas relacionadas con el conocimiento, la planificación o la gestión territorial o, simplemente, con la investigación en nue-

vos métodos y técnicas en geografía. El carácter moderadamente nuevo de esta materia impulsó, hace algunos años, la aparición de un buen número de manuales que, naturalmente, es necesario renovar en sucesivas actualizaciones o con nuevas aportaciones, como es el caso de este nuevo libro del profesor José Miguel Santos Preciado, de la Universidad Nacional de Educación a Distancia (UNED), en España.

Naturalmente que existen otros buenos manuales de SIG, pero el que el profesor Santos nos ofrece tiene, entre otras virtudes, el de la actualidad y el de la com-